

ΠΗΓΗ 7

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΟΜΑΔΑ 1

1. Ο **Τζον Άλετ** άρχισε να εργάζεται σε εργοστάσιο κλωστοϋφαντουργίας, όταν ήταν 14 ετών. Ο Άλετ ήταν 53 όταν απάντησε στις ερωτήσεις του Μάικλ Σάντλερ της Επιτροπής της Βουλής των Κοινοτήτων στις 21 Μαΐου 1832.

Ερώτηση: Παρακαλούμε πείτε μας εάν οι ώρες εργασίας έχουν αυξηθεί.

Απάντηση: Όταν πήγα να εργαστώ στα εργοστάσια, δούλευε περίπου έντεκα ώρες την ημέρα, αλλά με τον καιρό αυξήθηκαν σε δεκαπέντε, δεκαέξι, και μερικές φορές δεκαοκτώ ώρες. Έχω δει τα παιδιά μου να φαίνονται μάλλον δραστήρια· αλλά προς το τέλος της εβδομάδας, αρχίζουν να κουράζονται.

Ερώτηση: Είναι συνεχώς όρθια;

Απάντηση: Πάντα. Δεν μπορούν να ξεκουραστούν καθόλου.

Ερώτηση: Ήταν πολύ νυσταγμένα;

Απάντηση: Ναι, πολύ. Το βράδυ ο νεότερος γιος μου είπε: «Πατέρα, τι ώρα είναι;», είπα, ίσως, «είναι επτά.» «Ω! Είναι δύο ώρες πριν τις εννέα; δεν μπορώ να αντέξω· Σκέφτηκα ότι προτιμούσα να τα δω να λιμοκτονούν, παρά να υφίστανται τέτοια εκμετάλλευση. Τον έχω ακούσει να κλαίει έξω, λίγες γιάρδες έξω από την πόρτα, «Μητέρα, είναι έτοιμο το δείπνο μου;» και τον έχω δει, όταν τον άφησα, να αποκοιμιέται πριν προλάβει να το φάει.

Ερώτηση: Πότε πήγε το παιδί πρώτη φορά στο εργοστάσιο;

Απάντηση: Μεταξύ έξι και επτά χρονών.

Ερώτηση: Γίνονται πιο πολλά ατυχήματα προς το τέλος της ημέρας;

Απάντηση: Έχω δει περισσότερα ατυχήματα στην αρχή της ημέρας. Ήμουν αυτόπτης μάρτυρας σε ένα. Ένα παιδί δούλευε το μαλλί, δηλαδή το προετοίμαζε για το μηχάνημα· αλλά πιάστηκε στο λουρί, έτσι όπως ήταν μισοκοιμισμένος, και τον έσυρε στο μηχάνημα· και βρήκαμε το ένα άκρο του σε ένα μέρος, και το άλλο σε άλλο, έτσι όπως κόπηκε σε κομμάτια· όλο του το σώμα μπήκε στο μηχάνημα και κατακρεουργήθηκε.

2. Η Ελισάβετ Μπέντλεϋ γεννήθηκε στο Λιντς το 1809. Άρχισε να δουλεύει σε ένα εργοστάσιο λιναριού στην ηλικία των έξι ετών. Στις 4 Ιουνίου 1832 η Ελισάβετ ερωτήθηκε από τον από τον Μάικλ Σάντλερ της Επιτροπής της Βουλής των Κοινοτήτων. Είπε για το πώς, ενώ εργαζόταν στην αίθουσα νηματοποίησης, η υγεία της υπέστη σοβαρή ζημία: «Υπήρχε τόση σκόνη που πήγαινε στα πνευμόνια μου, και η δουλειά ήταν τόσο δύσκολη. Αρρώστησα τόσο άσχημα, που όταν τραβούσα τα καλάθια κάτω, εξαρθρώνονταν και τα οστά μου». Εξήγησε ότι τώρα ήταν «σοβαρά παραμορφωμένη». Συνέχισε λέγοντας: «Ήμουν περίπου δεκατριών ετών όταν άρχισε αυτό, και έχει επιδεινωθεί από τότε»

- Ερώτηση:** Ποιες ήταν οι ώρες εργασίας σας;
Απάντηση: Όταν ήμουν παιδί, από τις πέντε το πρωί έως τις εννέα το βράδυ.
- Ερώτηση:** Πόση ώρα είχατε για φαγητό;
Απάντηση: Μας επιτρεπόταν ένα διάλειμμα σαράντα λεπτών το μεσημέρι.
- Ερώτηση:** Είχατε κάποιο διάλειμμα για πρωινό ή για να πιείτε νερό;
Απάντηση: Όχι, τα καταφέρναμε όπως μπορούσαμε.
- Ερώτηση:** Είχατε χρόνο να φάτε το φαγητό;
Απάντηση: Όχι· ήμασταν υποχρεωμένοι να το αφήσουμε εκεί ή να το πάρουμε στο σπίτι, και όταν δεν το παίρναμε, το έπαιρνε ο επιστάτης και το έδινε στα γουρούνια.
- Ερώτηση:** Αν υποθέσουμε ότι λίγο τεμπελιάζατε ή φθάνατε αργά, τι συνέβαινε;
Απάντηση: Μας μαστίγωναν
- Ερώτηση:** Τι δουλειά κάνατε;
Απάντηση: Ζύγιζα τα νήματα
- Ερώτηση:** Ποιο ήταν το ωράριο;
Απάντηση: Από τις πεντέμιση, έως τις οκτώ το βράδυ.
- Ερώτηση:** Πως είναι η αίθουσα νηματοποίησης;
Απάντηση: Γεμάτη χνούδια και σκόνη. Δεν μπορείς να δεις γύρω σου από τη σκόνη.
- Ερώτηση:** Επηρέασε η εργασία στην αίθουσα νηματοποίησης την υγεία σας;
Απάντηση: Ναι· υπήρχε τόση σκόνη που πήγαινε στα πνευμόνια μου, και η δουλειά ήταν τόσο δύσκολη. Αρρώστησα τόσο άσχημα, που όταν τραβούσα τα καλάθια κάτω, εξαρθρώνονταν τα οστά μου».
- Ερώτηση:** Έχετε παραμορφωθεί εξαιτίας αυτής της εργασίας;
Απάντηση: Ναι, έχω.
- Ερώτηση:** Πότε έγινε αυτό;
Απάντηση: Ήμουν περίπου δεκατριών ετών όταν άρχισε, και έχει επιδεινωθεί από τότε Όταν πέθανε η μητέρα μου, έπρεπε να φροντίζω μόνη μου τον εαυτό μου.
- Ερώτηση:** Πού βρίσκεστε τώρα;
Απάντηση: Στο πτωχοκομείο.
- Ερώτηση:** Είστε εντελώς ανίκανη να εργαστείτε σε εργοστάσιο;
Απάντηση: Ναι.
- Ερώτηση:** Επιθυμούσατε να εργαστείτε όσο ήσασταν ικανή, από τη νεαρή σας ηλικία;
Απάντηση: Ναι.
- Ερώτηση:** Και συντηρούσατε την χήρα μητέρα σας όσο το μπορούσατε;
Απάντηση: Ναι.

ΟΜΑΔΑ 2

1. Ο [Τζον Μπίρλεϋ](#) γεννήθηκε στο Μπέθναλ Γκριν στο Λονδίνο, το 1805. Ο πατέρας του πέθανε όταν ήταν δύο ετών. Η μητέρα του αρρώστησε, και το 1810 αυτός και η αδελφή του στάλθηκαν στο Πτωχοκομείο του Μπέθναλ Γκριν. Ο Μπίρλεϋ αργότερα σχολίασε: «Είχαμε καλό φαγητό, καλά κρεβάτια και ήμασταν ελεύθεροι δύο ή τρεις φορές την εβδομάδα. Μας έμαθαν να διαβάζουμε και από κάθε άποψη μας φέρονταν ευγενικά ».

«Την ίδια χρονιά που πέθανε η μητέρα μου, και εγώ ήμουν μεταξύ έξι και επτά ετών, ήρθε ένας άνθρωπος που έψαχνε για άπορους μαθητευόμενους. Μας διέταξαν να συγκεντρωθούμε, περίπου σαράντα από εμάς. Υπήρχαν, θάλεγα, περίπου είκοσι κύριοι καθισμένοι σε ένα τραπέζι, με στυλό και χαρτί μπροστά τους. Μας φώναξαν έναν έναν με το όνομά μας. Σταθήκαμε όλοι μπροστά τους στη σειρά. Φώναξαν το όνομά μου και βγήκα στη μέση του δωματίου. Ο άνδρας είπε "Λοιπόν Τζον, είσαι καλό παιδί, θέλεις να έρθεις στην επαρχία;" Απάντησε: "Μάλιστα κύριε".

Ο Μπίρλεϋ πήγε μαζί του στο Μπάξτον, στο Ντέρμπυσάιρ. "Φτάσαμε στο Μπάξτον στις τέσσερις το Σάββατο το απόγευμα. Μας περίμενε μια σκεπαστή άμαξα. Μπήκαμε όλοι μέσα, και πήγαμε στο σπίτι των μαθητευόμενων στο Λίτον Μιλ, περίπου έξι μίλια από το Μπάξτον. Η άμαξα σταμάτησε και μπήκαμε στο σπίτι, όπου είδαμε το αφεντικό, που ήρθε να μας εξετάσει και έδωσε οδηγίες που να μας βάλουν. Μας έφεραν να φάμε. Ήμασταν πολύ πεινασμένοι, αλλά δεν μπορούσαμε να φάμε. Ήταν μια κρέπα από βρώμη, το Ντέρμπυσάιρ κέικ, που δεν το είχαμε ξαναδεί ποτέ. Ήταν ξινό σαν ξύδι".

Ο Τζον Μπίρλεϋ ανακάλυψε ότι τώρα ήταν μαθητευόμενος στο Κρέσμπρουκ Μιλ. «Δουλεύαμε κανονικά από τις πέντε το πρωί μέχρι τις εννέα ή δέκα το βράδυ· και το Σάββατο, μέχρι τις έντεκα, και συχνά δώδεκα το βράδυ, και στη συνέχεια, μας έστελναν να καθαρίσουμε τα μηχανήματα την Κυριακή. Δεν επιτρεπόταν το διάλειμμα για πρωινό και δεν καθόμασταν για δείπνο ή για τσάι. Πηγαίναμε στο εργοστάσιο στις πέντε και δουλεύαμε μέχρι περίπου τις οκτώ ή εννέα, όταν μας έφεραν το πρωινό μας, που ήταν ένας χυλός με νερό με κρέπα από βρώμη μέσα και κρεμμύδια για να δώσουν γεύση. Το δείπνο ήταν πάλι κρέπες από βρώμη κομμένες στα τέσσερα, σε δύο στοίβες. Η μία με βούτυρο και η άλλη με σιρόπι. Δίπλα από τις κρέπες ήταν κανάτες με γάλα. Πίναμε το γάλα και με την κρέπα στο χέρι, πηγαίναμε πίσω στη δουλειά χωρίς να καθίσουμε. Στη συνέχεια δουλεύαμε μέχρι τις εννέα ή δέκα το βράδυ όταν σταματούσε ο τροχός του νερόμυλου. Τότε σταματούσαμε τη δουλειά, και πηγαίναμε στο σπίτι, περίπου τριακόσιες γιάρδες μακριά. Ήταν ένα μεγάλο πέτρινο σπίτι, με ένα τοίχο γύρω του, δυό-τρεις γιάρδες ψηλό, και μόνο μια πόρτα, που παρέμενε κλειδωμένη. Μπορούσε να χωρέσει περίπου εκατόν πενήντα μαθητευόμενους ».

Στον Μπίρλεϋ, όπως και στους περισσότερους μαθητευόμενους, τα αφεντικά φερόταν πολύ σκληρά: ' Ο κ. Νίνταμ, το αφεντικό, είχε πέντε γιούς: τον Φρανκ, τον Τσαρλς, τον Σάμουελ, τον Ρόμπερτ και τον Τζον. Οι γιοί και ο Σουάν, ο επιστάτης, περιφερόταν πάνω κάτω με ένα ξύλινο ραβδί. Ο Φρανκ μια φορά με χτύπησε τόσο που φοβήθηκε και ο ίδιος. Νόμιζε ότι με σκότωσε. Μου είχε πιάσει το κεφάλι και με χτυπούσε ασταμάτητα. Μια άλλη φορά με έριξε κάτω και με απειλούσε με το ραβδί. Για να προφυλάξω το κεφάλι μου, σήκωσα το χέρι μου, και αυτός το χτύπησε με όλη του τη δύναμη. Έσπασε ο αγκώνας μου. Μέχρι τώρα, και μέχρι να πεθάνω, θα έχω τα σημάδια και θα πονάω.

ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο Μπίρλεϋ αποφάσισε να ενημερώσει το πτωχοκομείο του Μπέθναλ Γκριν για αυτή την κατάσταση. "Ήμουν αποφασισμένος να πω στους κυρίους αυτούς από την ενορία του Μπέθναλ Γκριν πως μας φερόταν, και έγραψα ένα γράμμα με τον Τζον Όατς και το ρίξαμε στο ταχυδρομικό κουτί του Ταχυδρομείου του Τάιντσοουελ. Το άνοιξαν και το έδωσαν στον κύριο Νίνταμ. Μας χτύπησε τόσο που με το ζόρι μπορούσαμε να συρθούμε. Λίγο μετά από αυτό, ήρθαν αυτοί οι τρεις κύριοι από το Λονδίνο. Αλλά πριν μας εξετάσουν, μας έπλυναν και μας καθάρισαν και μας διέταξαν να πούμε ότι μας άρεσε να δουλεύουμε εκεί και ότι μας φέρονταν καλά. Ο Νίνταμ και οι γιοί του ήταν μπροστά. Μας ρώτησαν για τη συμπεριφορά τους, και απαντήσαμε όπως μας είχαν πει, γιατί δεν τολμούσαμε να κάνουμε αλλιώς, αφού ξέραμε τι θα μας συμβεί, αν λέγαμε την αλήθεια."

Το καλοκαίρι του 1849, ο Τζον Μπίρλεϋ απάντησε στις ερωτήσεις του Ράινερ Στέφενς. Η διήγηση της ζωής του στο Κρέσμπρουκ Μιλ δημοσιεύτηκε στα Χρονικά του Άστον στις 19 Μαΐου 1849.

2. [Μαρτυρία](#) ενός 11χρονου κοριτσιού: στο "οι αρχές της βιομηχανίας", σελ. 43, Έρευνα της επιτροπής ορυχείων (1842):

"Δουλεύω στο βάθος του ορυχείου εδώ και τρία χρόνια για λογαριασμό του πατέρα μου. Πρέπει να κατεβαίνω στο φρεάτιο στις δύο το πρωί και ανεβαίνω στις μια ή δύο το απόγευμα. Πάω για ύπνο στις έξι το απόγευμα για να είμαι σε θέση να ξεκινήσω την επόμενη μέρα. Στην θέση του φρεατίου όπου εργάζομαι, το κοίτασμα βρίσκεται σε μια απότομη πλαγιά. Με το φορτίο που κουβαλάω, πρέπει να αναρριχηθώ σε τέσσερις πλαγιές ή ανεμόσκαλες πριν φτάσω στην κύρια στοά του ορυχείου. Η δουλειά μου είναι να γεμίσω τέσσερα ή πέντε βαγονέτα με διακόσια κιλά το καθένα. Πρέπει να κάνω είκοσι διαδρομές για να γεμίσω τα πέντε βαγονέτα. Όταν δεν τα καταφέρνω, τρώω μια ξυλιά. Είμαι πολύ ικανοποιημένη όταν τελειώσει η δουλειά, γιατί είμαι εντελώς εξαντλημένη".

3. [Πρακτικά επιθεώρησης](#) (νομαρχιακά αρχεία του Λίγηρα 88 M 21)

"Στο υαλουργείο του κ. Igénée Laurent στο Veauche, στις 27 Ιουλίου και ώρα 5 το απόγευμα, ο Jean-Marie Januel, 8 ετών, εργαζόταν στην ομάδα που αρχίζει στις 4μ.μ. και τελειώνει τα μεσάνυχτα. .. με την επιβαρυντική περίπτωση ότι το παιδί δεν πάει σχολείο, δεν έχει βιβλιάριο και δεν έχει εγγραφεί στο μητρώο εργασίας, πράγμα που αποδεικνύει προμελετημένο σχέδιο να διαφύγει το παιδί του προστατευτικού μας ρόλου". "Στις 9 Μαΐου 1891 στις 2 το πρωί, πεπεισμένοι ότι μας έκρυβαν παιδιά που εργάζονται τη νύχτα, ανεβήκαμε σε μια σοφίτα που χρησιμεύει σαν κοιτώνας, όπου ανακαλύψαμε τον ονομαζόμενο Joseph Granger, κρυμμένο σε ένα κρεβάτι όπου είχε ξαπλώσει εντελώς ντυμένος, με το καπέλο στο κεφάλι και φορώντας ακόμα τα παπούτσια του, και κρατώντας στο χέρι το άγκιστρο που χρησιμοποιεί για να τραβά τις κλωστές. Στις ερωτήσεις μας, αφού πρώτα είπε ότι δεν εργαζόταν και ότι κοιμόταν πάντα έτσι, ντυμένος, στη συνέχεια, μπροστά στον ίδιο τον κ. Perrichon, είπε ότι ήταν σε νυχτερινή βάρδια από τα μεσάνυχτα ως το μεσημέρι. Μη τολμώντας να μπούμε στους κοιτώνες των κοριτσιών ... σταματήσαμε τις έρευνες μας, πεπεισμένοι πια ότι μας έκρυβαν ανήλικα κορίτσια που θα βρίσκαμε ξαπλωμένα με τα ρούχα τους. "

ΟΜΑΔΑ 3

Γουίλιαμ Ντόντ, Η ιστορία και τα βάσανα του Γουίλιαμ Ντόντ, ανάπηρου από τη δουλειά στο εργοστάσιο (1841)

Στα έξι μου χρόνια έγινα συνταιριαστής. Η δουλειά του συνταιριαστή δεν είναι εύκολα κατανοητή σήμερα, εάν δεν γνωρίζει ο αναγνώστης το μηχάνημα που ονομαζόταν περιστροφική κλωστική μηχανή. Η περιστροφική κλωστική μηχανή ήταν μια μηχανή στο σχήμα του γράμματος Η, με ένα σταθερό άκρο και το άλλο κινούμενο, που μπορούσε να φτάνει κοντά στο σταθερό μέρος, όπως περίπου ένα συρτάρι τραπεζιού· το κινούμενο μέρος, μπορούσε να κινείται μπρος -πίσω, με τη βοήθεια έξι σιδερένιων τροχών, όπως ή σιδηροδρομική άμαξα. Σε αυτό το κινούμενο μέρος βρισκόταν περίπου 70 έως 100 αδράχτια, που περιστρέφονταν από ένα τροχό, που κινούσε η κλωστική μηχανή. Όταν η κλωστική μηχανή έφερνε το κινούμενο τμήμα της μηχανής κοντά στο σταθερό, μπορούσε να έχει ένα μήκος λαναρίσματος για κάθε αδράχτι, περίπου 10 έως 12 ίντσες, και τραβώντας το πίσω, να το τυλίγει σε νήμα· έτσι, περιστρέφοντας το νήμα γύρω από τα αδράχτια, φέρνει πάλι κοντά το κινούμενο τμήμα, και ξαναδημιουργείται ένα νέο λαναρισμένο νήμα.

Αυτά τα λαναρισμένα νήματα, καμιά εικοσαριά τη φορά, πιάνονται από τον συνταιριαστή με το αριστερό χέρι. Τα κρατά περίπου τέσσερις ίντσες από τη μία άκρη, ενώ η άλλη άκρη κρέμεται· αυτά, τα πιάνει με το δεξί χέρι, ένα τη φορά, για να τα συνταιριάξει, και απλώνει τις άκρες του λαναρισμένου νήματος ανά περίπου 2 ίντσες, τρίβοντάς τις μαζί στον καμβά με την παλάμη του χεριού. Πρέπει να είναι πολύ καλά εκπαιδευμένος, για να τροφοδοτεί συνεχώς την κλωστική μηχανή. Ένας καλός συνταιριαστής μπορεί να τροφοδοτεί από 30 έως 40 αδράχτια με λαναρισμένο νήμα.

Από τα χέρια του συνταιριαστή περνά καθημερινά μεγάλη ποσότητα λαναρισμένου νήματος· κάθε δεμάτι χρειάζεται να τριφτεί τρεις τέσσερις φορές, σε ένα χώρο τριών ή τεσσάρων ιντσών· και η συνεχής τριβή στο χέρι, καταστρέφει το δέρμα και ματώνει το δάχτυλο. Ο συνταιριαστής στέκεται με το δεξί πόδι μπροστά, και τη δεξιά του πλευρά προς το πλαίσιο: η κίνηση κατά μήκος στο πλαίσιο, για να καταφέρει να συνταιριάξει τα νήματα, δεν είναι ούτε προς τα πίσω ούτε προς τα εμπρός, αλλά γλιστρώντας, και διατηρώντας συνεχώς τη δεξιά πλευρά του προς το πλαίσιο. Σε αυτή τη θέση βρίσκεται όλη την ημέρα, με τα χέρια, τα πόδια του, και τα μάτια του συνεχώς σε κίνηση. Εύκολα καταλαβαίνει κανείς ότι το κύριο βάρος του στηρίζεται στο δεξί γόνατό του, που είναι σχεδόν πάντα το πρώτο που θίγεται.

Συχνά δούλευα στο πλαίσιο μέχρι που δύσκολα έφτανα μέχρι το σπίτι μου, και σε αυτή την κατάσταση με έχουν σταματήσει άνθρωποι στο δρόμο που με έβλεπαν να σέρνομαι, και με συμβούλευαν να μη δουλεύω πια στα εργοστάσια αλλά δεν ήμουν κύριος του εαυτού μου. Κατά τη διάρκεια της ημέρας, συχνά έβλεπα την ώρα, και υπολόγιζα πόσες ώρες ακόμα έπρεπε να μείνω στη δουλειά· τα βράδια μου τα πενούσα προετοιμαζόμενος για την επόμενη μέρα - τρίβοντας τα γόνατά μου, τους αστραγάλους, τους αγκώνες, τους καρπούς με λάδι, κλπ, και πήγαινα για ύπνο κλαίγοντας και προσευχόμενος ο Κύριος να με πάρει κοντά του πριν ξημερώσει . [...]

Τα πόδια μου στρέβλωσαν. Στην ευκολότερη θέση, όταν τα πόδια απέχουν περίπου 14 ίντσες, τα γόνατα και οι μηροί πιέζονται μεταξύ τους, έτσι που τα πόδια να αποτελούν ένα είδος αψίδας για

ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

τη στήριξη του σώματος. Ένα κακό που προκύπτει από την κάμψη και την καμπύλωση των ποδιών είναι ότι τα αιμοφόρα αγγεία δεν βρίσκονται στη σωστή θέση. Ένα σοβαρό πρόβλημα από την ατελή κυκλοφορία του αίματος, είναι η αποξήρανση του μυελού στα οστά. Τα οστά στη συνέχεια διαλύονται.

Την άνοιξη του 1840, άρχισα να αισθάνομαι κάποιους πόνους στον δεξί καρπό μου, εξαιτίας της γενικής αδυναμίας των αρθρώσεών μου, από τη δουλειά στο εργοστάσιο. Το πρήξιμο και ο πόνος αυξανόταν και ενώ πήγαινα σε γιατρούς, δεν έβλεπα βελτίωση· έτσι, αφού για κάποιο διάστημα δεν πήγαινα στη δουλειά, και δεν είχα πια χρήματα, αναγκάστηκα να μπω στο νοσοκομείο Σεντ Τόμας, όπου με πρόσεξαν πολύ. Σύντομα έγινε προφανές σε όλους όσοι με είδαν, ότι, πολύ σύντομα, θα έχανα είτε το χέρι μου είτε τη ζωή μου. Οι χειρουργοί του νοσοκομείου, μετά από ένα συμβούλιο, κατέληξαν ότι ο ακρωτηριασμός ήταν απολύτως απαραίτητος. Στις 18 Ιουλίου, έγινε η επέμβαση. Μου έκοψαν το χέρι λίγο κάτω από τον αγκώνα. Έτσι, χωρίς εναλλακτική λύση, ήταν αδύνατον να αποφύγω την κατάληξη στο πτωχοκομείο.

Ο Γουίλιαμ Ντοντ πήρε συνέντευξη από τον Τζον Ριντ, πρώην υπάλληλο του Ρίτσαρντ Όρκράιτ, στο βιβλίο του *The Factory System: Illustrated* (1842)

Ο Τζον Ριντ είναι δυστυχώς ένας παραμορφωμένος νέος που ζει στο Κρόμφορντ. Διηγείται τη λυπηρή του ιστορία: "Πήγα για δουλειά στον εργοστάσιο κλωστοϋφαντουργίας των Όρκράιτ όταν ήμουν εννέα ετών. Ήμουν τότε ένα δυνατό και υγιές αγόρι και χωρίς κανένα πρόβλημα στα πόδια μου. Στην αρχή έπαιρνα τον πρώτο μισθό, 2 σελίνια την εβδομάδα, δουλεύοντας εβδομήντα δύο ώρες. Συνέχισα να δουλεύω σε αυτό το εργοστάσιο για δέκα χρόνια, και αυξήθηκε ο μισθός μου μέχρι 6 σελίνια την εβδομάδα που είναι ο μεγαλύτερος μισθός που έχω πάρει. Σιγά σιγά έγινα ανάπηρος, έτσι που στην ηλικία των δεκαεννέα ετών, δεν μπορούσα να στέκομαι, και αναγκάστηκα να σταματήσω. Το συνολικό ποσό των κερδών μου ήταν περίπου 130 σελίνια, και για το ποσό αυτό έγινα ένα κακομοίρης ανάπηρος, όπως βλέπετε, και διώχτηκα από αυτούς που είχαν επωφεληθεί από την εργασία μου, χωρίς καμία αποζημίωση".

Έχουμε εδώ είναι ένα νεαρό άνδρα, ο οποίος προφανώς προοριζόταν από τη φύση να γίνει ένας εύσωμος άνδρας, να έχει μείνει ανάπηρος στην ακμή της ζωής του, χωρίς καμία πλέον προοπτική. Σπάνια έχω δει τέτοια αναπηρία. Δεν μπορεί να σταθεί χωρίς μπαστούνι στο ένα χέρι, και ακουμπώντας σε μια καρέκλα με το άλλο· τα πόδια του είναι εντελώς στρεβλωμένα. Το σώμα του, από το κεφάλι ως τα γόνατα, είναι μια καμπύλη, παρόμοια με το γράμμα C. Δεν τολμά να βγει από το σπίτι του, ακόμα και αν μπορούσε· όλοι οι άνθρωποι τον κοιτούν. Τώρα μαθαίνει να φτιάχνει παιδικά παπουτσάκια, και ελπίζει να καταφέρει να κερδίζει έτσι τα προς το ζην.

Έκανα αρκετές βόλτες στη γειτονιά του σε αυτό το όμορφο και ρομαντικό μέρος, και είδα το υπέροχο κάστρο, και τα άλλα κτίρια που ανήκουν στην οικογένεια Όρκράιτ, και δεν μπόρεσα να αποφύγω να συγκρίνω στο μυαλό μου τη θέση αυτής της πλούσιας οικογένειας, με την ταπεινή κατάσταση του ιδρυτή της το 1768. Θα έλεγε κανείς ότι αυτοί που έφθασαν τόσο ψηλά με πλούτη και υπεροχή, θα είχαν κάποια συμπόνια γι'αυτούς τους φτωχούς που έμειναν ανάπηροι στα εργοστάσιά τους. Αν μόνο αυτό χρειάζονται για να μάθουν παρόμοιες περιπτώσεις, που μέχρι τώρα δεν έχουν αντιληφθεί, θα ήθελα να ελπίζω ότι τώρα θα προσέξουν την περίπτωση του Τζον Ριντ.

ΟΜΑΔΑ 4

1. Ο [Ντέιβιντ Μπάιγουότερ](#) γεννήθηκε στο Λιντς το 1815. Ο Μπάιγουότερ απάντησε στις ερωτήσεις του Μάικλ Σάντλερ της Επιτροπής της Βουλής των Κοινοτήτων στις 13 Απριλίου 1832. Εξήγησε για πόσες ώρες έπρεπε να εργάζεται: "Αρχίζαμε στη μία η ώρα το πρωί της Δευτέρας και συνεχίζαμε μέχρι τις οκτώ, που ήταν η ώρα του πρωινού τότε είχαμε ελεύθερη μισή ώρα· συνεχίζαμε μετά ως τις δώδεκα, και είχαμε μισή ώρα ελεύθερη να πιούμε κάτι· μετά σταματούσαμε στις εντεκάμιση για ξεκούραση για μιάμιση ώρα, τα μεσάνυχτα· μετά συνεχίζαμε πάλι έως την ώρα του πρωινού γεύματος, οπότε είχαμε μισή ώρα ελεύθερη· μετά συνεχίζαμε έως τις δώδεκα, το δείπνο, και είχαμε μια ώρα· μετά σταματούσαμε πάλι στις πέντε την Τρίτη το απόγευμα για μισή ώρα για νερό· και συνεχίζαμε έως τις εντεκάμιση, οπότε μας άφηναν έως τις πέντε την Τετάρτη το πρωί". Ο Μπάιγουότερ ισχυρίστηκε ότι αυτό είχε σαν αποτέλεσμα διάφορα προβλήματα υγείας: "μου παραμόρφωσε τα γόνατα που έγιναν κυρτά".

Ερώτηση: Σε ποια ηλικία αρχίσατε την νυχτερινή εργασία στην αίθουσα ατμού;

Απάντηση: Ήμουν σχεδόν δεκατέσσερα.

Ερώτηση: Μπορείτε να δηλώσετε σε αυτή την επιτροπή τι κάνατε όταν δουλεύατε τόσες ώρες;

Απάντηση: "Αρχίζαμε στη μία η ώρα το πρωί της Δευτέρας και συνεχίζαμε μέχρι τις οκτώ, που ήταν η ώρα του πρωινού γεύματος· τότε είχαμε ελεύθερη μισή ώρα· συνεχίζαμε μετά ως τις δώδεκα, και είχαμε μισή ώρα ελεύθερη για να πιούμε νερό· μετά σταματούσαμε στις εντεκάμιση για ξεκούραση για μιάμιση ώρα, τα μεσάνυχτα· μετά συνεχίζαμε πάλι έως το πρωινό, οπότε είχαμε μισή ώρα ελεύθερη· μετά συνεχίζαμε έως τις δώδεκα, την ώρα του δείπνου, και είχαμε μια ώρα· μετά σταματούσαμε πάλι στις πέντε την Τρίτη το απόγευμα για μισή ώρα να πιούμε κάτι· και συνεχίζαμε έως τις εντεκάμιση, οπότε μας άφηναν έως τις πέντε την Τετάρτη το πρωί".

Ερώτηση: Πηγαίνατε τότε στο σπίτι;

Απάντηση: Όχι, κοιμόμασταν εκεί.

Ερώτηση: Πώς κοιμόσασταν;

Απάντηση: Βγάζαμε τα ρούχα μας, εκτός από τα πουκάμισα, και πηγαίναμε στο πιο ζεστό σημείο, πάνω στα πιο στεγνά υφάσματα.

Ερώτηση: Τρώγατε όρθιοι;

Απάντηση: Ναι, ακουμπούσαμε τα καλάθια μας στα κουτιά.

Ερώτηση: Ήσασταν εντελώς υγιής στα άκρα σας όταν αρχίσατε αυτή την εργασία;

Απάντηση: Ναι.

Ερώτηση: Τι συνέπειες είχε η εργασία για τα πόδια σας;

Απάντηση: Μου παραμόρφωσε τα γόνατα που έχουν κυρτώσει.

Ερώτηση: Αν αρνιόσασταν να εργαστείτε τόσο πολλές ώρες, και θέλατε να εργαστείτε μόνο με κανονικό ωράριο, θα διατηρούσατε τη θέση σας;

Απάντηση: Θα έπρεπε να πάω σπίτι μου. Θα με έδιωχναν αμέσως.

Ερώτηση: Έχετε πληροφορηθεί ποιες θα είναι οι συνέπειες για την κατάθεσή σας αυτή;

Απάντηση: Ο επιστάτης είπε στον αδερφό μου ότι εάν ερχόμουν στο Λονδίνο, δεν θα έβρισκα ποτέ πια δουλειά, ούτε εγώ ούτε ο αδερφός μου. Ο αδερφός μου είπε ότι δεν περνάει από το χέρι του· αλλά πιστεύω ότι με την πρώτη ευκαιρία, θα τον διώξει· γιατί, εάν δουλεύει μια οικογένεια, και ένας κάνει κάτι, τους διώχνουν όλους.

2. Η Σάρα Κάρπεντερ ήταν κόρη ενός υαλουργού. Στα οκτώ της χρόνια, ο πατέρας της πέθανε και η οικογένεια πήγε στο Πτωχοκομείο Μπρίστολ. Η Σάρα θυμάται: "Τον αδερφό μου τον έστειλαν από το πτωχοκομείο με τον ίδιο τρόπο που έστειλαν και πολλά άλλα παιδιά -ολόκληρες άμαξες με παιδιά τότε. Η μητέρα μου δεν ήξερε που ήταν για δύο χρόνια. Τον πήραν μέσα στη νύχτα, χωρίς εκείνη να το ξέρει, και οι υπεύθυνοι δεν της έλεγαν πού είναι".

Μετά από ένα-δύο χρόνια, ακολούθησε τον αδερφό της στο Κρέσμπρουκ Μιλ. "Το συνηθισμένο μας φαγητό ήταν κρέπα από βρώμη. Ήταν χοντροφτιαγμένη και άτεχνη. Βάζανε τις κρέπες μέσα σε κανάτες. Από πάνω χύνανε βραστό γάλα και νερό. Αυτό ήταν το πρωινό και το μεσημεριανό μας. Το βράδυ τρώγαμε πατατόπιτα με ελάχιστο βραστό μπέικον, τόσο παχύ και χοντροκομμένο που δύσκολα τρωγόταν, αν και ήμασταν τόσο πεινασμένοι που θα τρώγαμε οτιδήποτε. Ποτέ δεν είχαμε τσάι, ή βούτυρο. Μια φορά το χρόνο είχαμε μαύρο ψωμί με τυρί. Μπορούσαμε να φάμε μόνο τρία γεύματα την ημέρα, αν και σηκωνόμασταν στις πέντε το πρωί και δουλεύαμε έως τις εννέα το βράδυ.

Οι τιμωρίες ήταν εξαιρετικά σκληρές: "Ο επικεφαλής λεγόταν Τόμας Μπικκ' αλλά πάντα τον λέγαμε Τομ ο Διάβολος. Ήταν πολύ κακός άνθρωπος - το αφεντικό τον ενθάρρυνε να χτυπάει όλους τους εργάτες, αλλά κυρίως τα παιδιά. Τον είδα συχνά να σηκώνει τα ρούχα των μεγάλων κοριτσιών, δεκαεπτά ή δεκαοκτώ χρονών, και να τα βάζει να σκύβουν, ενώ τις χτυπούσε με το άλλο χέρι, μπροστά σε άνδρες και αγόρια. Όλοι τον φοβόμασταν. Δεν μας άφηνε ούτε να μιλάμε. Μια φορά που αρρώστησε, όλοι χαρήκαμε. Ευχόμασταν όλοι να πεθάνει."

Μερικά παιδιά προσπάθησαν να το σκάσουν: "Ήμασταν πάντα κλειδωμένοι όταν δεν δουλεύαμε, για να μη το σκάσουμε. Μια φορά, η πόρτα έμεινε ανοιχτή. Η Σαρλότ Σμιθ είπε ότι θα πήγαινε πρώτη αν ακολουθούσαμε κι εμείς. Βγήκε, αλλά κανείς δεν την ακολούθησε. Το αφεντικό το ανακάλυψε και έστειλε να την ψάξουν. Όταν την βρήκε, πήρε ένα μαχαίρι, την άρπαξε από τα μαλλιά και της τα έκοψε, μια σπιθαμή από το κεφάλι. Συνήθιζαν να κόβουν τα μαλλιά όταν έπιαναν ένα κορίτσι να μιλάει σε αγόρι. Αυτό το ξύρισμα του κεφαλιού ήταν φοβερή τιμωρία. Πιο πολύ φοβόμασταν αυτό από οτιδήποτε άλλο, γιατί τα κορίτσια είναι περήφανα για τα μαλλιά τους."

Η Σάρα Κάρπεντερ απάντησε στις ερωτήσεις του Ράινερ Στέφενς το καλοκαίρι του 1849. Η διήγηση της ζωής της στο Κρέσμπρουκ Μιλ δημοσιεύτηκε στα Χρονικά του Άστον στις 23 Ιουνίου 1849.

ΟΜΑΔΑ 5

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ - Οι αναμνήσεις του Ρόμπερτ Μπλίνκο (1828)

Το καλοκαίρι του 1799 κυκλοφόρησε μια φήμη ότι επρόκειτο να γίνει μια συμφωνία μεταξύ των υπεύθυνων της εκκλησίας και του πτωχοκομείου του Σεντ Πάνκρας, και του ιδιοκτήτη ενός μεγάλου εργοστασίου παραγωγής βάμβακος, κοντά στο Νότινγχαμ. Στα παιδιά είπαν ότι όταν φτάσουν εκεί, θα γίνουν κύριοι και κυρίες: ότι θα τρώγανε ροσμπίφ και πουτίγκες, θα κάνουν ιππασία με τα άλογα του αφεντικού, θα είχαν ασημένια ρολόγια και λεφτά στην τσέπη. Τον Αύγουστο του 1799, ογδόντα αγόρια και κορίτσια, επτά ετών ή που φαινόταν επτά, έγιναν άποροι μαθητευόμενοι μέχρι την ηλικία των εικοσιένα. [...]

Οι νεαροί ξένοι οδηγήθηκαν σε ένα μεγάλο δωμάτιο, με μεγάλα στενά τραπέζια και ξύλινους πάγκους. Τους έβαλαν να καθίσουν - χωριστά τα αγόρια από τα κορίτσια. Το δείπνο που τους σέρβιραν ήταν χυλός βρώμης, με μπλε χροιά! Το ψωμί ήταν από σίκαλη, μαύρο και τόσο μαλακό που δύσκολα μπορούσαν να το καταπιούν, γιατί κολλούσε στα δόντια. Που είναι το ροσμπίφ και η πουτίγκα, αναρωτήθηκε.

Φτάσανε οι μαθητευόμενοι από το εργοστάσιο. Τα αγόρια φορούσαν μόνο ένα πουκάμισο και παντελόνι. Αυτά τα πρόχειρα πουκάμισα ήταν εντελώς ανοιχτά στον λαιμό, και τα μαλλιά τους φαινόταν εντελώς αχένισα! Τα κορίτσια, όπως και τα αγόρια, δεν είχαν ούτε παπούτσια ούτε κάλτσες. Μόλις μπήκαν, μερικοί από τους παλιούς μαθητευόμενους, κοίταξε τους νεοφερμένους· αλλά οι περισσότεροι κοίταξαν το φαγητό, που ήταν πατάτες και τους τις έδιναν από ένα μικρό παράθυρο μεταξύ της τραπεζαρίας και της κουζίνας.

Δεν υπήρχαν τραπεζομάντηλα στα τραπέζια, όπως στο πτωχοκομείο -ούτε πιάτα, μαχαίρια και πιρούνια. Μόλις δόθηκε το σινιάλο, οι μαθητευόμενοι έτρεξαν στο άνοιγμα, πήρε ο καθένας τη μερίδα του και κάθισαν στο τραπέζι. Ο Μπλίνκο έμεινε να κοιτάζει ξαφνιασμένος τα αγόρια που πιάνοντας την άκρη του πουκαμίσου τους, και κρατώντας τη με τα δύο χέρια, κάνανε χώρο για να τους ρίξουν τις πατάτες. Τα κορίτσια πάλι, άπλωναν για τις πατάτες τις βρώμικες και λιγδωμένες ποδιές τους, και έτρεχαν στη θέση τους, όπου έτρωγαν άπληστα το φαγητό τους, για να προλάβουν να ζητήσουν κι άλλο. Μετά, όλο αυτό το πεινασμένο πλήθος, έτρεξε στα τραπέζια των νεοφερμένων, και κατάπιαν λαίμαργα ότι ψωμί και χυλό είχε απομείνει.[...]

Το δωμάτιο όπου οδήγησαν τον Μπλίνκο και μερικά άλλα παιδιά ήταν δυο σκάλες πάνω. Τα κρεβάτια ήταν ένα είδος παιδικής κούνιας, ανά δύο το ένα πάνω στο άλλο, γύρω στο δωμάτιο. Έπρεπε να κοιμηθούν δυό-δυό στα κρεβάτια. Ο επικεφαλής κάλεσε τους νεοφερμένους και τους έδειξε σε καθένα το κρεβάτι του και αυτόν που θα κοιμόταν μαζί του, πάντα ένας νεοφερμένος και ένας από τους παλιούς. Το αγόρι που έτυχε στον Μπλίνκο, έπεσε κατευθείαν για ύπνο, χωρίς να κάνει προσευχή, και αποκοιμήθηκε πριν προλάβει ο Μπλίνκο να βγάλει τα ρούχα του. Όταν έπεσε στο κρεβάτι, η βρώμα από τα λιγδωμένα ρούχα του άλλου, του ανακάτεψε το στομάχι.[...]

Στον Μπλίνκο ανατέθηκε να δουλεύει σε μια αίθουσα, με επιστάτη ένα άνδρα που λεγόταν Σμιθ. Η δουλειά του ήταν να πιάνει από το πάτωμα το βαμβάκι που έπεφτε κάτω. Φαινομενικά τίποτα δεν θα μπορούσε να είναι ευκολότερο, και άρχισε να το κάνει προσεκτικά, αν και τρομοκρατημένος

ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

από τον στροβιλισμό και τον θόρυβο των μηχανημάτων, και τη σκόνη και τον καπνό που τον έπνιγαν. Ασυνήθιστος στη βρώμα, σύντομα ανακατεύτηκε και με το συνεχές σκύψιμο, άρχισε να πονάει η πλάτη του. Έτσι ο Μπλίνκο κάθισε λίγο να ξεκουραστεί· όμως αυτή η κίνηση, όπως έμαθε σύντομα, ήταν απαγορευμένη στο εργοστάσιο. Ο Σμιθ, του είπε να σηκωθεί. Έτσι κι έκανε, έως τις δώδεκα, δηλαδή εξι και μισή ώρες χωρίς διάλειμμα.

Αφού δούλεψε εκεί ο Μπλίνκο, πήρε προαγωγή σε πιο σημαντική δουλειά, στη μηχανή περιτύλιξης. Επειδή ήταν κοντός για να τη φτάσει, τον ανέβασαν σε ένα κιβώτιο. Δεν μπορούσε με καμία προσπάθεια να κρατήσει τον ρυθμό της μηχανής, Μάταια, το καημένο το παιδί έλεγε ότι δεν μπορούσε να κάνει πιο γρήγορα. Ο επιστάτης τον έδερνε άσχημα. Στη δουλειά, με τους άλλους μαθητευόμενους, ο Μπλίνκο ήταν εντελώς στο έλεος των επιστατών, που ήταν όλοι γενικά, μια ομάδα άξεστοι, άγριοι και αγράμματοι κακοποιοί. Ο Μπλίνκο διαμαρτυρήθηκε στον κ. Μπέικερ, που το μόνο που του είπε ήταν: "αν δουλεύεις καλά, δεν θα σε χτυπάει". Ο επιστάτης, που ήταν υπεύθυνος γι αυτόν, έπρεπε να βγάλει μια συγκεκριμένη ποσότητα δουλειάς σε ορισμένο χρόνο. Εάν κάθε παιδί δεν έκανε τη δουλειά του, η ευθύνη ήταν του επιστάτη και το έδιωχναν από τη δουλειά. ο επιστάτης διωχνόταν.

Ένας σιδηρουργός, ο Γουίλιαμ Παλφρεϋ, που έμενε στο Λίτον, δούλευε στην ίδια αίθουσα με τον Μπλίνκο. Τον ενοχλούσαν πολύ οι κραυγές και οι φωνές των παιδιών. Σύμφωνα με τον Μπλίνκο, συχνά έτρεχε ανθρώπινο αίμα από το πάνω στο κάτω πάτωμα. Ανίκανος να αντέξει τις κραυγές των παιδιών, ο Πάλφρεϋ χτύπαγε το πάτωμα, τόσο βίαια, ώστε να ανασηκώνονται οι τάβλες, και φώναζε «Ντροπή πια! δολοφονείτε τα παιδιά;» Με αυτό το είδος συμπεριφοράς, ο καλός αυτός άνθρωπος κάπως έλεγχε τη σκληρότητα των βάρβαρων επιστατών, τις ώρες που ήταν εκεί· αλλά, έφευγε στις επτά η ώρα, και μόλις οι επιστάτες, ο Γούλγουορντ, ο Μέρικ και ο Σάρνοκ, έβλεπαν ότι είχε φύγει, χτυπούσαν και έδερναν τα παιδιά αλύπητα. [...]

Ένα κορίτσι, η Μαίρη Ρίτσαρντς, που θεωρείτο πολύ όμορφη όταν έφυγε από το πτωχοκομείο, και που δεν ήταν ακόμα δέκα ετών, δούλευε σε ένα πλαίσιο εφελκυσμού, κάτω από το οποίο, περίπου τριάντα εκατοστά από το πάτωμα, υπήρχε ένας οριζόντιος άξονας, που έθετε σε κίνηση τα πλαίσια. Ένα βράδυ, πιάστηκε η ποδιά της στον άξονα. Σε ένα δευτερόλεπτο, το καημένο το κορίτσι σύρθηκε από μια φοβερή δύναμη και εκσφενδονίστηκε στο πάτωμα. Άρχισε να φωνάζει με σπαρακτικές κραυγές. Ο Μπλίνκο έτρεξε προς το μέρος της, με αγωνία αλλά ανίκανος να βοηθήσει, απλός θεατής σε αυτή την τρομακτική σκηνή. Την είδε να στριφογυρίζει γύρω από τον άξονα - άκουσε τα οστά των χεριών, και των ποδιών της να συντρίβονται ένα ένα, και να γίνονται κομματάκια, έτσι όπως το μηχανήμα γύριζε ασταμάτητα, και έσφιγγε όλο και πιο σφιχτά το σώμα της, ενώ το αίμα της πεταγόταν πάνω στο πλαίσιο και έτρεχε στο πάτωμα, το κεφάλι της φάνηκε να συντρίβεται σε κομμάτια -τέλος το κατακρεουργημένο σώμα της μπερδεύτηκε τόσο πολύ μεταξύ του άξονα και του πατώματος, που σταμάτησαν τα γρανάζια και η κίνηση του κύριου άξονα. Όταν την ξέμπλεξαν, όλα της τα κόκαλα είχαν σπάσει, και το κεφάλι της είχε φριχτά παραμορφωθεί Την μετέφεραν έξω σχεδόν νεκρή.

